

Право на традицію

Використання дарів лісу міцно вкорінилося у побут гуцулів, і не лише

Наприкінці минулого року Уряд прийняв нову редакцію постанови «Про затвердження спеціальних такс для обчислення розміру шкоди, заподіяної порушенням законодавства про природно-заповідний фонд». Роз'яснення з цього приводу теж підготував. Щоправда, новинні ресурси та соцмережі встигли поширити власні трактування урядової постанови, не чекаючи на додаткові уточнення. За збирання грибів, ягід, рослин у лісі громадян тепер штрафуватимуть. Це коротке резюме всіх тих новин, котрі ширяться і досі. Звісно ж, населення обурюється, адже держава обмежує їхні права та руйнує давні звичаї — ходити до лісу по опеньки чи збирати квіти липи на чай.

Утім, це лише інтерпретації того, чого, на щастя, немає. Уряд просто збільшив штрафи, однак їх громадяни змушені будуть сплачувати тоді, якщо збиратимуть гриби-ягоди на територіях та в об'єктах природно-заповідного фонду, а це національні природні парки, природні заповідники, ботанічні сади, дендрологічні парки. У таких місцях повинні бути таблички з попередженням, а охорона має повідомляти відвідувачів про обмеження. Тож начебто дилема вирішена.

Та є інша сторона медалі. Лісові ресурси для місцевого населення у певних регіонах — це частина

їхнього життя, господарювання та заробітку. Іноді це настільки сильно вкорінюється у побут, що місцеві не розуміють, чому мусять виписувати дрова у лісгоспі, якщо роками живуть під лісом і здавна збирали вільно хмиз.

З іншого боку, на міжнародному рівні приймаються норми та правила, котрі захищають якраз право корінних народів на користування цими ресурсами та на поширення знань про них. Звісно ж, до уваги не беремо заповідні території. Так, у 2010 році як додаток до Конвенції про біорізноманіття був прийнятий Нагойський протокол про доступ до генетичних ресурсів та справедливий рівноправний розподіл вигод від їхнього використання. Україна ратифікувала його у грудні 2021 року. У важливості цього протоколу переконались нещодавно наші фахівці, коли проводили етноботанічне дослідження на Буковині.

Одна з дослідниць, докторка наук, експертка з питань розвитку ПЗФ і туризму **Наталя Стрянець**, навела приклад, з якого зрозуміло, чим може бути корисний Нагойський протокол, до прикладу, гуцулам.

— Під час нашого дослідження ми вивчали, які рослини використовуює місцеве населення з медичною метою. От приміром, хтось прочитав нашу статтю, написану за підсумками дослідження, що арніка допомагає при лікуванні суглобів, потім їде в Карпати та знищує насадження цієї рослини якраз для фармвиробництва, — каже пані Наталя. — Але протокол зберігає авторські права на знання всіх інформаторів про рослини корінних народів. І будь-яке комерційне використання вимагає консенсусу з усіма спільнотами.

Власне, етноботанічне дослідження на Буковині засвідчило ще й

те, що використання дарів лісу міцно вкорінилося у побут гуцулів. 23 види грибів та 43 види рослин місцевого населення використовуює в їжу, ще 24 види рослин — для медичного використання, найбільше, 52 види рослин, беруть для культурних цілей, наприклад, для вінків чи прикрашання осель на Вербну неділю, у Святвечір тощо. Щоб з'ясувати це, етноботаніки об'їздили прикордонні села між Україною та Румунією. За два роки наїздили 8 тис. км та записали 120 інтерв'ю.

— Нагадаю, що Буковина — це історичний регіон, який населяють румуни, українці, євреї, німці, — зауважує дослідниця. — За часів Австро-Угорщини був виданий закон, який дозволяв брати в оренду на 30 років землю за низькими податками. І тоді з 60 тисяч населення воно зросло до 800 тисяч. Після розпаду Радянського Союзу ця територія була поділена між Румунією

та Україною, Буковиною. Але і там, і там лишилися жити румуни та гуцули. Тому наше дослідження проводилося тут якраз для того, щоб зрозуміти, як ці етноси використовують рослинність, що є відмінного, а що схожого.

Під час дослідження ботаніки ходили з місцевими в поля та ліс, аби на власні очі бачити рослини, про які розповідали респонденти. Бо буковинські гуцули згадували, що додають хміль при випіканні хліба, а виявилось, що йдеться про кмін. Основний підсумок дослідження — лісові ресурси однаково використовуються в їжу, як ліки, для знань, для добробуту та для біокультурного біорізноманіття.

— Здавалося б, використання рослин в їжу мало б бути однаковим, але в українській частині переважали закрукти на зиму з використанням листя дуба, хрону, а в румунській частині переважає приготування джемів. Також відмінність у тому, що українські румуни використовують березовий сік, чого ми не зустріли в румунській частині. Якщо порівняти ці етноси, то в основному лісові ягоди та рослини використовуються ними однаковою мірою. Єдине, що лише гуцули використовують материнку, — зазначає Наталя Стрянець.

Та найважливіше, що всі респонденти наголошували на тому, що мають вільний доступ до лісів та споживання лісових рослин. Тож традиції співжиття з дарами лісу не вивітрили ні час, ні кордони.

Підготувала
Інна ЛИХОВИД

■ СУСПІЛЬНИЙ ІНТЕРЕС

Взаємовигідна співпраця

Як децентралізація зближує громаду і місцевих промисловців

Ні для кого не секрет, що децентралізація — одна з найбільш успішних реформ, проведених останніми роками в Україні. Проте навіть вона, передавши значну частину повноважень на місця, тобто об'єднаним територіальним громадам, не розв'язала, звісно, усіх регіональних проблем. Її позитивні сторони і «вузькі» місця ще має відфільтрувати час. Та вже зараз стає зрозумілим: територіальні громади легше дають собі раду з поставленими перед ними завданнями, коли співпрацюють із місцевими бізнесом, чинними, а тим паче, успішними державними підприємствами, що розташовані на їхній території.

Особливе місце тут займають, зокрема, лісгоспи, зорієнтовані керівництвом Львівського ОУЛМГ на тісну співпрацю з ОТГ, включно зі старостівськими округами.

Старосту сіл Рибника і Майдану Східницької ТГ **Василя Зварича** не-

рідко побачиш у товаристві лісників — чи то директора НПП «Сколівські Бескиди» **Василя Приндака**, чи головного лісничого парку **Юрія Волоса**, чи тим паче лісничого Майданського лісництва **Володимира Піщальника**. Обговорювати їм є що. Хоча б деталі плану співпраці на 2022-й рік, який, зокрема, передбачає будівництво реабілітаційного вольєра для зубрів у Майдані, відновлення доменної печі, — як туристичної атракції в садби Майданського лісництва. Зрештою, саме тут, на його території, відбуваються Дні обох сіл. Місцина лісництва — доволі приваблива. Майданське — найбільше за територією у «Сколівських Бескидах». Воно дуже цікаве у лісівничому, геоботанічному, зоологічному, рекреаційному та екологічному сенсах. Саме тут збереглися еталонні смереківі і ялицеві ліси, вікові букові ліси природного походження. І село Майдан, і лісництво мають цікаву історію. В 1936 році барон Лібіх — власник лісів — побудував мисливський палац, де збиралися заможні мисливці на відпочинок та полювання на оленя, ведмедя, диких свиней, рись, глухарів і козуль. Колись у селі діяла вже

Головний лісничий НПП «Сколівські Бескиди» **Юрій Волос**, лісничий Майданського лісництва **Володимир Піщальник** у селі Рибник зустрілись зі старостою **Василем Зваричем**, щоб обговорити важливі питання

згадувана плавильня металу. Перша плавка тут відбулась у 1814-му. Щороку плавильня давала близько дев'яти тонн литого заліза, що становило більш, як десятку частину всього, що виплавляла Східна Галичина того часу. Згодом тут стали виготовляти бляху, залізне знаряддя, цвяхи. Залишки доменної печі у селі Майдан збереглися донині й,

без сумніву, цікавлять численних туристів.

Ні староста, ні лісництво ніколи не тягнули ковдру на себе і не зважували на електронних терезах власної вигоди. Взимку лісництво своєю технікою може прогнати від снігу дорогу, десь на території школи прибрати повалене дерево, відрізати небезпечну гілляку, аби

часом не впала якомусь школяреві на голову. А навесні учні, громадськість беруть активну участь у посадці дерев, прибиранні території лісництва — прибережних смуг, розчищенні потічків, русел річок. А коли свята, — також відзначають разом. Як, скажімо, на фестивалі «Карпатського меду». Корисний захід вдалося зробити ще й веселим. Староста Підгородцівського округу Віра Андрейків переодягнулася в «лагідну», проте енергійну Карпатську бджолу. Роль вимагала весь час «працювати крилами», тож не раз передихнути й попити карпатського чаю «залітала» до однієї з двох палаток Майданського лісництва. Настояний на цілющих травах пахучий напій додавав їй сил, і тоді можна було «летіти» далі й розхвалювати добротний карпатський мед.

Тісна й взаємовигідна співпраця громад і лісгоспів, яка спостерігається по всій території Львівщини, від Борині до Бродів, у нинішніх непростих умовах приносить свої благодатні плоди.

Ігор ТАБІНСЬКИЙ,
фото автора